

การเรียนรู้ตลอดชีวิตกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการเพื่อความพอเพียง
ภายใต้การขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐ*
LIFE-LONG LEARNING AND BUDDHISM INTEGRATED SOCIAL DEVELOPMENT
FOR SELF-SUFFICIENCY UNDER THE DRIVING MECHANISM
OF THE CIVIL STATE

สุกัญญาณัฐ อปสิน
Sukanyanat Opsin
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: Namtan.ka081@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาสังคมสู่ความพอเพียงบนพื้นฐานการขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐ และ 2) พัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการสู่ความพอเพียงภายใต้การขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐ ในจังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิควิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาสังคมสู่ความพอเพียงบนพื้นฐานการขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐในจังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย 1) การเรียนเพื่อรู้ เน้นความซื่อสัตย์ เสียสละ พอเพียง สุจริต และจิตอาสา 2) การเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติ เน้นส่งเสริมให้ดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธ 3) การเรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมเน้นเรื่องการสร้าง ความสามัคคี และเป็นกัลยาณมิตร และ 4) การเรียนเพื่อชีวิต เน้นสนับสนุนให้ประกอบสัมมาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการสู่ความพอเพียงภายใต้การขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐ เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตใน 3 มิติ คือ 1) มิติความพอเพียงตามแนววิถีศีลสิกขา เพื่อพัฒนาสัมมาวาจา สัมมากรรมันตะ สัมมาอาชีวะ 2) มิติความพอเพียงตามแนววิถีจิตสิกขา เพื่อพัฒนาสัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ และ 3) มิติความพอเพียงตามแนววิถีปัญญาสิกขา เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนา สัมมาทิฎฐิ สัมมาสังกัปปะ

คำสำคัญ: การเรียนรู้ตลอดชีวิต; การพัฒนาเชิงพุทธบูรณาการ; ความพอเพียง; การขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐ

*Received May 19, 2022; Revised June 15, 2022; Accepted June 16, 2022

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study the social development process through life-long learning for self-sufficiency under the driving mechanism of civil state in Nakhon Sawan Province, and 2. To develop the life-long learning model for self-sufficiency and Buddhism integrated social development under the driving mechanism of the civil state in Nakhon Sawan Province, conducted by the qualitative method. The data were collected by in-depth-interview and focus group discussion and analyzed by contextual content descriptive interpretation.

The results showed that 1) the lifelong learning process to develop society towards self-sufficiency based on civil society drive in Nakhon Sawan province consists of 1) learning to know, focusing on honesty, sacrifice, self-sufficiency, integrity and volunteerism, 2) learning for practice. Emphasis is placed on promoting living according to buddhist practices, 3) learning to coexist in society, focusing on creating harmony and friendship, and 4) studying for life, emphasizing the support of living according to the philosophy of sufficiency economy, 2) lifelong learning model and buddhist social development integrated towards self-sufficiency under the drive of civil society. Focus on lifelong learning in 3. Dimensions are 1) self-sufficiency along the Sikkha line to develop sammavaja sammakammanta samma vocational, 2) Life-long learning for self-sufficiency along with Adhipaññāsikkhā, training in higher mentality, to develop the right effort, rich mindfulness and the right concentration, and 3) Life-long learning for self-sufficiency along with Adhipaññāsikkhā, training in higher wisdom, to develop the right view and the right thought.

Keywords: Life-long learning; Buddhist Integrated Social Development; Sufficiency; Driving Mechanism of the Civil State

บทนำ

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11, 2012) ที่ผ่านมา ได้ถูกร่างขึ้นจากสถานการณ์และความเสี่ยงซึ่งเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในระดับโลกและภายในประเทศ โดยเฉพาะภาวะผันผวนด้านเศรษฐกิจ พลังงาน และภูมิอากาศ ที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบอย่างชัดเจนต่อประเทศไทยทั้งเชิงบวกและลบ ดังนั้น ทิศทางการบริหารจัดการประเทศภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงถือเป็นการใช้ต้นทุนทางสังคมไทยให้

กลายเป็นจุดแข็งที่จะเสริมสร้างหรือสนับสนุนศักยภาพเพื่อสร้างความเข้มแข็งและรักษาเสถียรภาพ ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ ในแผนข้างต้นนี้ยังได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และสถาบันชุมชน ให้มีบทบาทในการบ่มเพาะ หล่อหลอมเด็ก เยาวชน และคนไทยให้เป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม อย่างเข้มแข็งมากขึ้น โดยสนับสนุนให้สถาบันศาสนาเผยแพร่แก่นของศาสนาที่ถูกต้อง และจัดให้มีพื้นที่ในการปฏิบัติธรรมอย่างทั่วถึง รวมทั้งมีการสร้างนวัตกรรมและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก และเยาวชนให้มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมตามหลักคำสอนของศาสนา นอกจากนี้ยังกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาข้าราชการให้มีคุณภาพสูง มีคุณธรรม จริยธรรมทางอาชีพ และมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการประเทศเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบราชการ และข้าราชการโดยยึดหลักธรรมมาภิบาล ส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียม การสร้างความเป็นธรรมในสังคม ควบคู่กับการปลูกจิตสำนึก ค่านิยมประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลแก่ประชาชนทุกกลุ่ม

การที่วัดมีบทบาทและเป็นส่วนหนึ่งของวิวัฒนาการของสังคมไทยเรื่อยมา แม้จะมีการปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นสถาบันที่เป็นหลักยึดเหนี่ยวทางความคิด จริยธรรมและจิตใจ ควบคู่กับสถาบันการศึกษา ภายใต้แนวคิด “การศึกษาคือการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยการผสมผสานระหว่างระบบการศึกษาทั้ง 3 ระบบคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ด้วยรูปแบบและวิธีการต่างๆ ตามหลักการที่ว่า “ความมีเอกภาพทางด้านนโยบายและความหลากหลายในทางปฏิบัติ” (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ และคณะ, 2559) ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้าสู่สังคมไทย ทำให้มีผลกระทบต่อภาระงานของฝ่ายต่างๆ รวมทั้งมีผลต่อการทำงานของพระสงฆ์ ประเพณี ค่านิยม และรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม ถูกเปลี่ยนแปลงและท้าทายด้วยอำนาจของเทคโนโลยีและค่านิยมในระดับสากล ซึ่งมีผลทั้งทางบวกและทางลบต่อสังคมและพระพุทธศาสนา องค์ความรู้และกระบวนการทำงานในมิติทางพระพุทธศาสนาเพียงอย่างเดียวอาจจะไม่เพียงพอต่อการเรียนรู้และการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม จำเป็นต้องอาศัยความรู้และศาสตร์ต่างๆ เข้ามาบูรณาการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในปรากฏการณ์นั้นๆ และสร้างกระบวนการใหม่ที่เกิดประโยชน์และความสุขแก่สังคม ในขณะที่เดียวกัน พระสงฆ์ก็ต้องปรับแนวคิดและบทบาทการทำงานของตนเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคม ด้วยการบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ และปรับกระบวนการทำงานในลักษณะของพหุภาคีที่อาศัยการมีส่วนร่วมและความร่วมมือจากภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการเสริมสร้างสุขภาวะของสังคม โดยจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างการทำงานในเชิงรุกในลักษณะของ “การเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา”

สำหรับปรัชญาแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำรินานกว่า 30 ปีนั้น ถือเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทยเป็นแนวทางพัฒนาบนทางสายกลาง ตั้งอยู่บนความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกัน ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีสติปัญญาและความเพียร ซึ่งจะนำไปสู่ความสุข มีการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน พัฒนาคนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เจริญก้าวหน้าและยั่งยืน (ปิยะธิดา อภัยภักดิ์, 2562) ทั้งนี้ ระดับการพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมี 2 แบบ คือ มีทั้งเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐานและแบบก้าวหน้า โดยเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน สามารถพึ่งตนเองได้ โดยไม่โลภมากและไม่เบียดเบียนคนอื่น ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเครือข่ายความร่วมมือ รวมถึงการสนับสนุนช่วยเหลือกันและกันเพื่อทำหรือสร้างประโยชน์ให้กับส่วนรวม และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนและสังคมให้เจริญอย่างยั่งยืนในที่สุด (ประสพสุข ฤทธิเดช และปวีณา แก้วอาจ, 2559)

ในขณะเดียวกัน โลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้ทั่วโลกเชื่อมถึงกันมากขึ้น ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ความรู้ ข้อมูลข่าวสารถูกเผยแพร่ในทุกที่อย่างรวดเร็ว โดยผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นจำนวนมาก ทำให้มนุษย์ต้องศึกษาหาความรู้เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงตลอด กระบวนการนี้เรียกว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life-long Learning) ซึ่งเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล อันเป็นผลมาจากการได้รับความรู้ ทักษะ หรือประสบการณ์จากการศึกษาหรือจากกิจกรรมในชีวิตที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตายโดยไม่มีรูปแบบที่ตายตัว โดยไม่จำกัดอยู่ในสถานศึกษา จึงเป็นที่มาของคำถามว่า ณ ปัจจุบันนี้ ในสังคมไทยและสังคมในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์มีการเตรียมการและขับเคลื่อนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดขึ้นแล้วหรือยัง ขณะเดียวกันในเรื่องนี้ คณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ และภาคเอกชนตามแนวพระราชรัฐได้ริเริ่มหรือดำเนินการในเรื่องนี้หรือไม่ ทั้งนี้ เพื่อที่ทุกคน ทุกฝ่ายจะได้พร้อมใจกันพัฒนาคนในสังคมและพัฒนาสังคม ใน 4 ประเด็น คือ การเรียนเพื่อรู้ (Learning to Know) การเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติ (Learning to Do) การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในสังคม (Learning to Live Together) และการเรียนเพื่อชีวิต (Learning to Be) ซึ่งการเรียนรู้เพื่อรู้เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาสติปัญญา การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติเป็นการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาทักษะ การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นการเรียนรู้ที่เน้นมนุษย์สัมพันธ์ และการเรียนรู้เพื่อชีวิตเป็นการเรียนรู้ที่เป็นพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ผู้วิจัยเห็นว่าถึงเวลาแล้วที่คนในสังคมจะให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะการเรียนรู้เพื่อความพอเพียงกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการภายใต้การขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐ ทั้งนี้ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็น

การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตโดยจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบท ประเพณี วัฒนธรรมของแต่ละชุมชนเพื่อให้สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับชุมชนของตนเองได้ โดยจัดการศึกษาให้กับชุมชนได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพของชุมชน เพื่อให้รู้ เข้าใจ ที่จะส่งผลให้ชุมชนเกษตรกรรมในเขตพื้นที่สูงเกิดความพอเพียงทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงจะก่อให้เกิดชุดความรู้หรือองค์ความรู้ที่จะเป็นบทเรียนที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชน สังคม หรือพื้นที่อื่น ให้มีความพอเพียง พอประมาณ มีเหตุผล มีการสร้างภูมิคุ้มกัน ตลอดจนมีความรู้คู่คุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาสังคมสู่ความพอเพียงบนพื้นฐานการขับเคลื่อนตามแนวประชารัฐในจังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการสู่ความพอเพียงภายใต้การขับเคลื่อนตามแนวประชารัฐในจังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิเคราะห์สังเคราะห์ (Systematic Reviews) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อวิเคราะห์บริบทชุมชน กระบวนการพัฒนาสังคมผ่านโครงการเรียนรู้ตลอดชีวิต สู่ความพอเพียง บนพื้นฐานแห่งค่านิยม จารีตประเพณี และวัฒนธรรม การสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังนี้

1. การศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์ที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้วยเหตุนี้การคัดเลือกเอกสารเพื่อนำมาวิเคราะห์จึงเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ โดยเกณฑ์การคัดเลือกเอกสารมาใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) ความจริง (Authenticity) 2) ความถูกต้องน่าเชื่อถือ (Credibility) 3) การเป็นตัวแทน (Representativeness) และ 4) ความหมาย (Meaning) (Scott, 1990)

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ชัดเจน สามารถอธิบาย สนับสนุน ข้อโต้แย้งต่าง ๆ ให้มีความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ รวมถึงการเสนอแนะข้อคิดเห็นในประเด็นที่มีข้อขัดแย้ง หรือเห็นควรเพิ่มเติมให้ชุดความรู้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและตัวแทนชุมชน จำนวน 60 รูปหรือคน ในพื้นที่วัดคลองคาง หมู่ 3 ตำบลบึงเสนาท อำเภอเมืองฯ, วัดวร

นาถบรรพต ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองฯ, วัดท่าพระเจริญพรต ตำบลบ้านมะเกลือ อำเภอเมืองฯ, วัดหัวดงเหนือ ตำบลหัวดง อำเภอเก้าเลี้ยว, วัดเก้าเลี้ยว หมู่ 1 ตำบลเก้าเลี้ยว อำเภอเก้าเลี้ยว, วัดหัวถนนเหนือ หมู่ 1 ตำบลหัวถนน อำเภอท่าตะโก, วัดประชาสรรค์ ตำบลสุขสำราญ อำเภอตากฟ้า, วัดตากฟ้า หมู่ 1 ตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า, วัดบางมะฝ่อ หมู่ 2 ตำบลบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระ, วัดจันเสน ตำบลจันเสน อำเภอตาคลี, วัดเขาทอง หมู่ 4 ตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี และวัดเกษไชโยเหนือ ตำบลเกษไชโย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ชัดเจน สามารถอธิบายเสริม สนับสนุน ข้อโต้แย้งต่าง ๆ และเสริมให้มีความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ รวมถึงการเสนอแนะข้อคิดเห็นในประเด็นที่มีข้อขัดแย้งหรือเห็นควรเพิ่มเติมให้ชุดความรู้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

4. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ (Experts) ผู้วิจัยกำหนดการประชุมความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ การสร้างเครือข่ายในการขับเคลื่อนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) อย่างรอบด้านด้วยความละเอียดลึกซึ้ง จำนวน 9 รูปหรือคน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คณะผู้วิจัยจึงได้กำหนดเครื่องมือหลักที่จะนำมาใช้ในกระบวนการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ (Interview Guideline) 2) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาจากการวิเคราะห์เอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง

การรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านกระบวนการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Observation)

2. การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) กำหนดการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Criterion Based Selection)

3. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จำนวน 9 รูปหรือคน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการหลักที่ใช้มี 3 วิธี คือ

1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร (Document Research) จากกรอบความคิดหรือทฤษฎีที่เพื่อช่วยการวิเคราะห์ข้อมูลได้ลึกซึ้งและสร้างข้อสรุปที่หนักแน่น

2) การตีความ (Interpretation) ซึ่งได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ได้จัดบันทึกไว้จากสิ่งที่เป็น

รูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็นเพื่อศึกษาบริบทและกระบวนการพัฒนาสังคมผ่านโครงการเรียนรู้ตลอดชีวิตสู่ความพอเพียงบนพื้นฐานการขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐในจังหวัดนครสวรรค์

3) การหาข้อสรุปของรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตสู่ความพอเพียงกับการพัฒนาเชิงพุทธบูรณาการภายใต้การขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐในจังหวัดนครสวรรค์จากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญในระดับพื้นที่ จำนวน 9 รูปหรือคน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาสังคมสู่ความพอเพียงบนพื้นฐานการขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตสู่ความพอเพียงบนพื้นฐานการขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐในจังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย

1) การเรียนเพื่อรู้ โดยเฉพาะในกลุ่มของเยาวชนที่เน้นในเรื่องของวินัย ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ มีความพอเพียง มีความสุจริต และมีจิตอาสา ถือเป็นการพัฒนาด้านจิตใจและความประพฤติให้เยาวชนให้เป็นคนดีของสังคม ในด้านต่าง ๆ เป็นต้นว่า 1) ด้านการเคารพกติกา 2) ด้านการเคารพสิทธิผู้อื่น 3) ด้านการมีความรับผิดชอบต่อสังคม 4) ด้านการมีจิตอาสา จิตสาธารณะ จิตสำนึก และมีความเป็นพลเมืองที่ดี และ 5) ด้านการรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง

2) การเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติ เน้นส่งเสริมให้ดำเนินชีวิตตามแนววิถีไทยวิถีพุทธ ในด้านนี้ คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์มีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และโครงการที่เกี่ยวข้อง รวมถึงส่งเสริมให้ดำเนินชีวิตตามแนววิถีไทยและวิถีพุทธเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ สะอาด ทั้งทางกาย วาจา และใจ ดังนี้ 1) ด้านกายสุจริต มีการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน หมู่บ้าน และตำบล ไม่เบียดเบียน ไม่เบียดบัง ไม่ผิดลูกผิดเมียคนอื่น และไม่ดื่มสุรายาเมา 2) ด้านวาจสุจริต มีการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน หมู่บ้าน และตำบล พูดคุยหรือสื่อสารกันด้วยความบริสุทธิ์และมีไมตรีจิตที่ดีต่อกัน โดยงดเว้นจากการพูดโกหก พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อ 3) ด้านมโนสุจริต มีการปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม โดยเฉพาะในเรื่องของความรักความสามัคคี สมานฉันท์ ประองตอง เสียสละ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ มีน้ำใจ และมีเมตตาธรรมต่อกัน ซึ่งส่งผลให้คนในชุมชนหมู่บ้านอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

3) การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในสังคม เน้นในเรื่องของการสร้างความสามัคคี ความปรารถนาดีต่อกัน และความเป็นกัลยาณมิตร ในเรื่องนี้ คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์มีการขับเคลื่อนโครงการและกิจกรรมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนและสังคม ประกอบกับในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์เป็นที่รวบรวมความแตกต่างหลากหลายทางชนชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้ง 15 อำเภอ ส่วนหนึ่งประกอบด้วย คนไทย ไทยทรงดำ คนไทยเชื้อสายจีน มอญ ลาวครั้ง ไทยอีสาน และอื่น ๆ ฉะนั้น คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์จึง

ต้องมีโครงการ/กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างความสมัคสมานสามัคคีให้เกิดขึ้นในทุกพื้นที่ โดยอาศัยกลไกการขับเคลื่อนพัฒนาผ่านบ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ(บวร)

4) การเรียนรู้เพื่อชีวิต เน้นในการส่งเสริมสนับสนุนให้ประกอบสัมมาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ได้มีการจัดโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชนโดยปลูกฝังความเป็นไทยตามแนววิถีพุทธ ในส่วนของประชาชนทั่วไปก็มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ประกอบสัมมาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชนให้เพิ่มมากขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธ บูรณาการสู่ความพอเพียงภายใต้การขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการสู่ความพอเพียงภายใต้การขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐมีการขับเคลื่อนการเรียนรู้และพัฒนาใน 3 มิติสำคัญ คือ

1. การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อความพอเพียงตามแนววิถีศีลสิกขา เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสัมมาวาจา สัมมากัมมัตตะ และสัมมาอาชีวะ ทั้งนี้ เพื่อขัดเกลากิเลสของทุกคนให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข และเกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้อื่นในสังคม มีการทำมาหาเลี้ยงชีวิตโดยทางสุจริต ไม่กระทำความผิดกฎหมาย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อความเดือดร้อนเสียหาย และปราศจากการก่อวีกรรม ทั้งนี้ เพื่อความสงบเรียบร้อยและสันติสุขของชุมชนและสังคม

2. การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อความพอเพียงตามแนววิถีจิตสิกขา เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เพื่อให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมที่สูงขึ้น มีความรอบรู้ รอบคอบ ไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งโลภะ ความโลภ โทสะ ความโกรธประทุษร้าย และโมหะ ความไม่หวั่นไหวต่อสิ่งที่มากระทบจากภายนอกซึ่งอาจจะทำให้จิตมีความเศร้าหมอง ชุ่นมัว และเดือดร้อนใจได้

3. การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อความพอเพียงตามแนววิถีปัญญาสิกขา เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสัมมาทิฐิหรือความเห็นที่ถูกต้อง สัมมาสังกัปปะหรือความคิดสร้างสรรค์ที่ถูกต้อง ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความรู้แจ้ง รู้ชัด รู้เหตุรู้ผล รู้ดีรู้ชั่ว รู้ถูกรู้ผิด รู้ควรไม่ควร รู้คุณรู้โทษ รู้ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ รู้เท่ารู้ทัน รู้องค์ประกอบ รู้เหตุปัจจัย รู้ที่ไปที่มา รู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งทั้งหลาย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า) กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตสู่ความพอเพียงบนพื้นฐานการขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐในจังหวัดนครสวรรค์ขับเคลื่อนพัฒนาใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านการเรียนรู้เพื่อรู้ โดยเฉพาะในกลุ่มของเยาวชนที่เน้นในเรื่องของวินัย ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ มีความพอเพียง มีความสุจริต และมีจิตอาสา 2) ด้านการเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติ เน้นส่งเสริมให้ดำเนินชีวิตตามแนววิถีไทยวิถีพุทธ 3) ด้านการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันใน

สังคม เน้นในเรื่องของการสร้างความสามัคคี ความปรารถนาดีต่อกัน และมีความเป็นกัลยาณมิตร และ 4) ด้านการเรียนรู้เพื่อชีวิต เน้นในการส่งเสริมสนับสนุนให้ประกอบสัมมาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และคณะ (2558) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดและวิธีการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมเชิงพุทธ สามารถนำไปสู่การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม ด้านพฤติกรรมสุขภาวะเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาจิตใจ ปัญญา และการสร้างพลังทางสังคม ขณะเดียวกันยังมีความสอดคล้องกับ สุวดี วรวิทย์พินิต และคณะ (2560) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ วิถีเมืองเพชรตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า ศูนย์การเรียนรู้เมืองเพชรมีขับเคลื่อนพัฒนาการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการให้ความรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่และนอกพื้นที่ โดยมีรูปแบบการขับเคลื่อนพัฒนาที่ดำเนินควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นความรู้ดั้งเดิมอันประกอบไปด้วยคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้าน ไม่ได้แบ่งแยกเป็นส่วน ๆ หากแต่ทุกอย่างมีความสัมพันธ์กับการทำมาหาเลี้ยงชีพ และยังมีความสอดคล้องกับ พระครูสังฆรักษ์วุฒิพงษ์ วุฑฒิวีโส และคณะ (2561) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาวัดในประเทศไทยเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน ผลการวิจัยพบว่า วัดที่มีการพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธจะนำเสนอเนื้อหาให้แก่นักท่องเที่ยวที่ประกอบด้วย ศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ประเพณี ความเชื่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ โดยพัฒนาแหล่งเรียนรู้บนพื้นฐานที่ให้การให้นักท่องเที่ยวเกิดกระบวนการเรียนรู้ คือ เกิดจากการรับรู้ และการคิด, เกิดจากการปฏิบัติ, การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข และเรียนรู้ให้เข้าถึง เพื่อรู้จักตนเองอย่างแท้จริง และสอดคล้องกับ พระครูปลัดสรารุช ฐิตปถุญญ และคณะ (2560) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบในการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนมี 6 องค์ประกอบ คือ 1) เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่สนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิตของบุคคลในชุมชนโดยการจัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่นตามความต้องการของประชาชน 2) มีกิจกรรมที่นำไปสู่กระบวนการคิดเพื่อการแก้ไขปัญหา โดยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความเดือดร้อนโดยการเรียนรู้และร่วมกันแสวงหาคำตอบของปัญหาที่เกิดขึ้น 3) มีการให้บริการที่ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศให้แก่ประชาชน โดยการจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาการสารสนเทศให้แก่ประชาชนที่มารับบริการ 4) เป็นแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ จารีตประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนโดยการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น 5) เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีความรื่นรมย์ โดยปรับภูมิทัศน์ให้สบายและ 6) เป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้และศูนย์การเรียนรู้เสมือนจริงโดยจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ส่งเสริมเครือข่ายแห่งการ

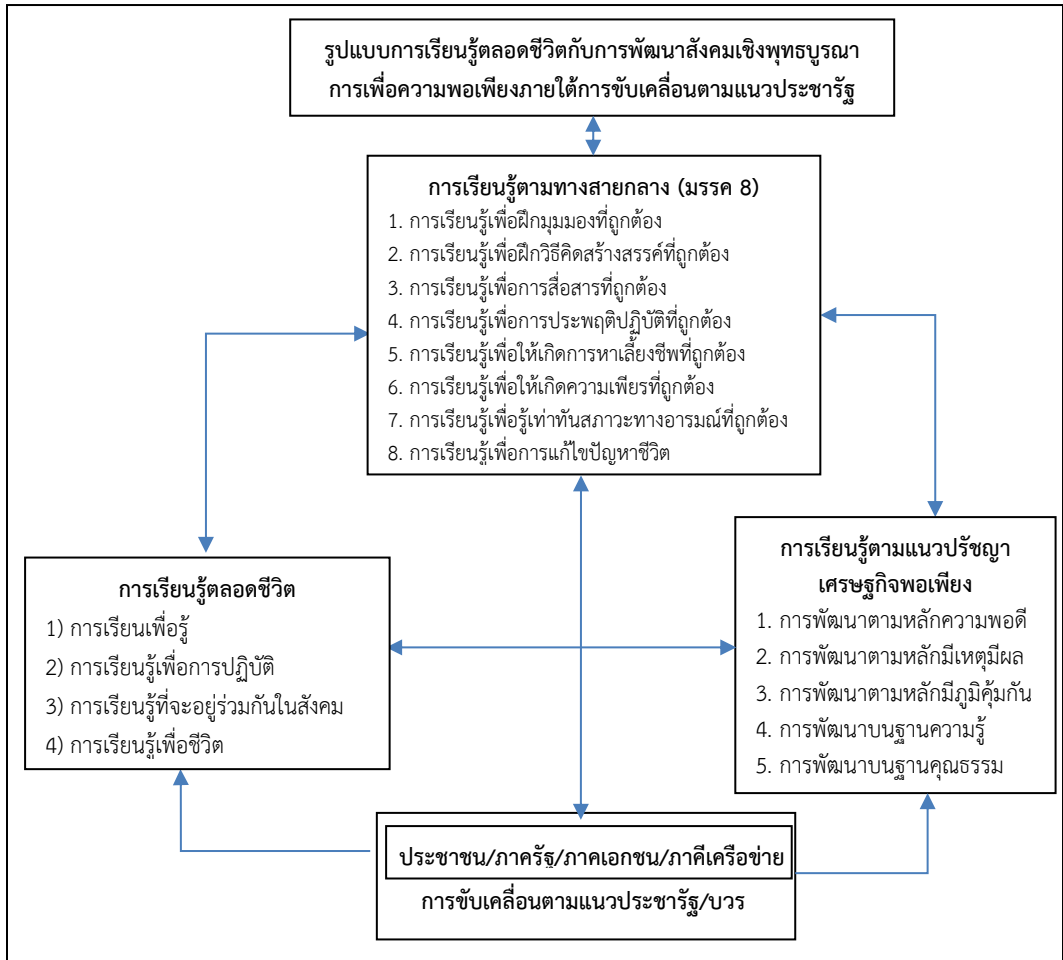
เรียนรู้และพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้เสมือนจริงโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ารับบริการสืบค้นสารสนเทศโดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการสู่ความพอเพียงภายใต้การขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐในจังหวัดนครสวรรค์ มีการขับเคลื่อนและพัฒนาใน 3 มิติสำคัญ คือ 1) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อความพอเพียงตามแนววิถีศึกษา ซึ่งเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสัมมาวาจา สัมมากรรมันตะ และสัมมาอาชีวะ ทั้งนี้ เพื่อขัดเกลากิเลสของทุกคนให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข และเกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้อื่นในสังคม 2) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อความพอเพียงตามแนววิถีศึกษา เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสัมมาวาโยมะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เพื่อให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมที่สูงขึ้น มีความรอบรู้ รอบคอบ ไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งโลภะ ความโลภ โทสะ ความโกรธประทุษร้าย และโมหะ ความไม่หวั่นไหวต่อสิ่งที่มากระทบจากภายนอก และ 3) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อความพอเพียงตามแนววิถีปัญญาศึกษา เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสัมมาทิฐิหรือความเห็นที่ถูกต้อง สัมมาสังกัปปะหรือความคิดสร้างสรรค์ที่ถูกต้อง ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความรู้แจ้ง รู้ชัด รู้เหตุรู้ผล รู้ดีรู้ชั่ว รู้ถูกรู้ผิด รู้ควรไม่ควร รู้คุณรู้โทษ รู้ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ รู้เท่ารู้ทัน รู้องค์ประกอบ รู้เหตุปัจจัย รู้ที่มาที่ไป รู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งทั้งหลาย สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยของจันทร์ศรี สิมสินธุ์ และคณะ (2559) ได้วิจัยเรื่อง นวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้ของคนสามวัย เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ โดยคนสามวัยสามารถที่จะร่วมกิจกรรมในนวัตกรรมชุมชนได้อย่างไม่แบ่งแยก เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดทักษะในการดำเนินชีวิตโดยการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้บนหลักการพึ่งพาตนเอง ปรับวิถีคิด นำมาปฏิบัติและพัฒนาต่อยอดจากหลากหลายความคิดร่วมกัน และเรียนรู้ได้ด้วยเชิงประจักษ์ในพฤติกรรมผ่านกิจกรรมหลักในการเรียนรู้ร่วมกันใน 3 ช่องทางคือ 1) เรียนรู้ร่วมกันในชุมชน 2) การนำชุมชนไปเรียนรู้ร่วมกับชุมชนอื่น และ 3) ชุมชนพื้นที่อื่นมาเรียนรู้ร่วมกับนวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันยังมีความสอดคล้องกับมานิตย์ ซาชิโย (2555) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนหลายวัยในศูนย์ตุ้มโฮมลูกหลานบ้านเหลาลิง ผลการวิจัยพบว่า มีรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้ (Learning) โดยการปรับแนวคิด สาธิตให้ดู เรียนรู้ชุมชนอื่น นำมาปฏิบัติพัฒนาต่อยอด 2) การค้นหาความถนัด (Individual) โดยการเรียนรู้สิ่งเดิม เสริมสร้างสิ่งใหม่ 3) การสร้างเครือข่าย (Network) การพัฒนาต่อยอดความรู้ให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และ 4) การปลูกฝัง (Grown) การเรียนรู้พื้นฐานวิถีชุมชนบนความพอเพียง และยังสอดคล้องกับพิทักษ์ กาวิน และคณะ (2561) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับชุมชนเกษตรกรรมในเขตพื้นที่สูง ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตนั้นควรมีการศึกษาทั้งนอกระบบ ในระบบ และตามอัธยาศัยการเรียนรู้ด้วย

ตนเอง บทบาทของคนในชุมชน พัฒนาแหล่งเรียนรู้ บรรยากาศการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรมีกิจกรรมที่หลากหลาย การวิเคราะห์องค์ความรู้ในชุมชน มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ การประเมินผล และปรับปรุง และยังสอดคล้องกับร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน และทวีศักดิ์ วังไพศาล (2557) ได้วิจัยเรื่อง การบูรณาการรูปแบบองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนราชธานี อโศก จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเสนอรูปแบบใหม่ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบใหม่ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ใช้กับชุมชนทั่วไปและชุมชนชาวอโศกคือการประสานร่วมมือกันอย่างกลมกลืนระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน โดยอาศัยปัจจัยนำเข้า คือ 1) แหล่งความรู้ ได้แก่ องค์การชุมชนและสื่อ 2) แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ คนและกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีกระบวนการเรียนรู้หลายรูปแบบ แล้วนำมาลงมือปฏิบัติจริง ทำให้เกิดความรู้ในตัวคน สังคมเป็นพลังปัญญา ส่งผลให้รอดพ้นจากภัยคือปัญหาที่มีอยู่ กระบวนการพัฒนาชุมชนประกอบด้วย การรวมกลุ่มประกอบกิจกรรม การพัฒนาบุคลากร การคัดกรองความรู้ที่มาจากภายนอก การร่วมกันดูแลเด็ก ผู้สูงอายุ และผู้ป่วย การนำแนวคิดที่ประสบผลสำเร็จแล้วมาปรับใช้และพัฒนาให้เหมาะสม

องค์ความรู้จากการวิจัย

รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการเพื่อความพอเพียง ภายใต้การขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐ ที่ได้ข้อสรุปจากการวิจัยและจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลที่สูงขึ้นนั้น ขอสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ตามภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย อธิบายได้ว่ารูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการเพื่อความพอเพียงภายใต้การขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ ในปัจจุบัน เป็นการขับเคลื่อนตาม “หลักบวร” ซึ่งต้องอาศัยกลไกความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมจากประชาชน หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และกลุ่มภาคีเครือข่าย เช่น สมาคม มูลนิธิ หรือองค์กรการกุศลที่เกี่ยวข้อง มาร่วมกันพัฒนาชุมชนหมู่บ้านให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งการเรียนรู้เพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติ การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในสังคม และการเรียนรู้เพื่อชีวิต ขณะเดียวกันยังมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ประกอบด้วย ความพอดี พอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน บนพื้นฐานของการมีความรู้คู่คุณธรรม จากการวิเคราะห์ยังพบว่าการเรียนรู้ในแต่ละด้านของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นยังมี

คุณลักษณะสำคัญที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเรียนรู้ตามทางสายกลางหรือตามแนวทางของ อริยมรรค

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์จะต้องยกระดับการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อความพอเพียงกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการภายใต้การขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐ เพื่อให้ประชาชนและพุทธศาสนิกชนเป็นผู้มีศีล รักษาศีล หรือมีอิศศีลสิกขา โดยยกระดับการพัฒนาด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม คือ การยกระดับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 การพัฒนาด้านการพัฒนาสัมมาชีพ การสร้างสามัคคีธรรม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุขและเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันในสังคม

2. คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์จะต้องยกระดับการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อความพอเพียงกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการภายใต้การขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐ เพื่อให้ประชาชนและพุทธศาสนิกชนเป็นผู้มีจิตอาสา จิตสาธารณะ ที่มาจากกระบวนการฝึกจิตภาวนา โดยยกระดับการพัฒนาด้านการเสริมสร้างสันติสุข คือ การยกระดับโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง เพื่อให้ชุมชนหมู่บ้านเกิดความเข้มแข็งและสันติสุข

3. คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์จะต้องยกระดับการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อความพอเพียงกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการภายใต้การขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐ เพื่อให้ประชาชนและพุทธศาสนิกชนเป็นผู้มีปัญญาหรือมีอิปัญญาสิกขา เพื่อให้เกิดสัมมาทิฐิหรือความเห็นที่ถูกต้อง สัมมาสังกัปปะหรือความคิดสร้างสรรค์ที่ถูกต้อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การยกระดับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 และโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและนอกโรงเรียนผ่านศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ (ศพอ.ว.)

2. การยกระดับโครงการเกษตรวิถีพุทธหรือเกษตรแบบธรรมชาติ และการฝึกอบรมการแปรรูปสินค้าเกษตรหรือการสร้างมูลค่าเพิ่มจากเศษวัสดุเหลือใช้ในชุมชนหมู่บ้าน

3. การยกระดับโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง เพื่อให้ประชาชนและพุทธศาสนิกชนเป็นผู้มีจิตอาสา จิตสาธารณะ จิตสำนึก ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนหมู่บ้านเกิดความเข้มแข็งและสันติสุข

4. การยกระดับโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้จัก เข้าใจในการอนุรักษ์ พัฒนา สิ่งแวดล้อมในครอบครัว ชุมชนและสังคม

เอกสารอ้างอิง

- จันทร์ศรี สิมสินธุ์และคณะ. (2559). นวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต. *วารสารบริหารการศึกษา*, 12(1), 83-94.
- ประสพสุข ฤทธิเดช และปวีณา แก้วอาจ. (2559). บทวิจารณ์หนังสือ: ถอดรหัสปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสอนกระบวนการคิดของ รศ.ดร.ทีศนา แคมมณี. *วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาลังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 3(2)(6), 187-192.
- ปิยะธิดา อภัยศักดิ์. (2562). การครองเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม*, 14(2), 1-13.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11. (พ.ศ. 2555 - 2559). (2554, 14 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 128 ตอนพิเศษ 152 ง. หน้า 1.
- พระครูปลัดสรารุช จิตปญโญ และคณะ. (2560). การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 505-506.
- พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญโญ, (2559). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. เชียงใหม่: ประชากรธุรกิจ.
- พระครูสังฆรักษ์วุฒิพงษ์ วุฑฒิวิโส และคณะ, (2561). การพัฒนาวัดในประเทศไทยเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(4), 1594-1606.
- พระมหาสุทิพย์ อาภากรโธ และคณะ. (2558). รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 8(1), 958-971.
- _____. (2559). *การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิทักษ์ กาวีวน และคณะ. (2561). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับชุมชนเกษตรกรรมในเขตพื้นที่สูง. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 10(2), 240-252.
- มานิตย์ ซาชิโย. (2555). รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนหลายวัยในศูนย์ตุ้มโฮมลูกหลานบ้านเหล่าลิง. *วารสารวิจัย มข*, 2(3), 283-297.
- ร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน และทวีศักดิ์ วั่งไพศาล. (2557). การบูรณาการรูปแบบองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเสนอรูปแบบใหม่ของชุมชนแห่งการเรียนรู้. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 18(3), 45-55.

สุรุฒิ วรวิทย์พินิต และคณะ. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัยเมืองเพชรตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสาร Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(2), 1657-1674.

Scott, J., (1990). *A Matter of Record, Documentary Sources in Social Research*. Cambridge: Polity Press.

